

SZc011/Kombi01 Školní pedagogika
13.11.2020

**Úvod do problematiky – škola, výchova, vzdělávání,
vzdělání.**

Hana Horká, katedra pedagogiky

horka@ped.muni.cz

PS 2020

Požadavky k ukončení předmětu

- Zápočet za průběžné aktivní zapojení ve výuce a systematickou přípravu podkladů pro úkol, který účastník/ce CŽV vypracuje a průběžně konzultuje.
- Samostatné studium a plnění zadaných dílčích úkolů.

Literatura

- Pasch, M. et al. (2005). *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha: Portál. (kapitola 3, s. 34-51).
- Maňák, J. & Švec, V. (2003). *Výukové metody*. Brno: Paido.
- Skalková, J. (2007). *Obecná didaktika*. Praha: Grada. (kap. 8,9,10).
- Petty, G. (2013). *Moderní vyučování*. Praha: Portál.
- odkaz na kurz Školní pedagogika:

<http://moodlinka.ics.muni.cz/course/view.php?id=2224>

heslo Comenius

Přehled základních témat – okruhů k dílčí zkoušce

1. **Úvod** do problematiky – škola, výchova, vzdělávání, vzdělání. Požadavky k ukončení předmětu.
2. **Práce učitele s kurikulem** – vzdělávací standardy, RVP, ŠVP, tematické plány, učebnice, ontodidaktická transformace.
3. **Příprava učitele na výuku** – cíle výuky, motivace žáků, Bloomova taxonomie, učební úlohy, psychodidaktická transformace.
4. **Realizace výuky** – výukové metody, organizační formy výuky, didaktické prostředky a média, kvalita výuky.
5. **Výuka jako interaktivní proces** – interakce mezi učitelem a žáky/žákem, interakce mezi žáky, kognitivní transformace, podpůrné učební klima, reflexe výuky, alterace.
6. **Hodnocení žáků** – funkce hodnocení, typy a možnosti hodnocení žáků, úskalí hodnocení, význam sebehodnocení.

Dnešní téma v okruzích k závěrečné zkoušce

- **Základní škola/střední škola ve vzdělávacím systému** (dle klasifikace ISCED). Funkce školy v současné společnosti. Proměna školy v souvislosti s proměnou kurikula a společnosti.
- **Cíle základního / středního vzdělávání** v rámcových vzdělávacích programech a jejich aplikace ve školních vzdělávacích programech.

Portfoliový úkol

Zápočet za průběžné aktivní zapojení ve výuce a systematickou přípravu podkladů pro úkol, který účastník/účastnice vypracuje a průběžně konzultuje.

1. Vyberte si školu, jejíž ŠVP je pro vás dostupný (jinak na webových stránkách školy). Prostudujte její ŠVP a odpovězte na otázky: Jaká ke deklarovaná **charakteristika školy**? Na jakých deklarovaných **principech/strategiích daný ŠVP staví**? Odpovědi shrňte do jednoho odstavce.
2. Zaměřte se na **prezentaci svého aprobačního předmětů** v daném ŠVP. Odpovězte na otázky: Jak jsou vymezeny **učivo a výstupy** pro daný vyučovací předmět? Srovnejte s filozofiemi vzdělávání u Pasche et al. (1998). Odpovědi shrňte do 1–2 odstavců.

Termín: do 27. 11. 2020

Budeme průběžně konzultovat ve výuce

3. Vyberte si jeden **tematický celek** z aprobačního předmětu a jednoho ročníku, který je v daném ŠVP uveden.

Naplánujte výuku daného tematického celku do několika vyučovacích jednotek (cca 4 vyučovacích hodin).

Promýšlejte svůj tematický plán **s ohledem na možnosti/vzdělávací potřeby žáků**, které jste poznali na praxi.

Postup

- a) Vymezte vybraný tematický celek a zmapujte jeho pozici v ŠVP dané školy.
  - b) Proveďte **didaktickou analýzu učiva** ze zvoleného tematického celku (pojmy, učební úlohy, mezipředmětové vztahy...).
  - c) Formulujte **obecnější cíle** pro vybraný tematický celek. Následně celek rozvrhněte do několika vyučovacích hodin, z nichž pro každou formulujte dílčí cíle odvozené z obecnějších cílů pro daný tematický celek, a v souladu s tím navrhnete **činnosti (učební úlohy)**, které byste v dané hodině použili.
4. Výstupy vložte do jednoho souboru ve formátu MS Word, který opatřete svým jménem a označením úkolu. Úkol odevzdejte do příslušné odevzdávací místy nejpozději do **31. 12. 2020**.

Formální struktura portfoliového úkolu

Předmět – vzdělávací oblast:

Ročník:

Tematický celek:

Téma (3-4 vyuč. jednotek) ..... *myšlenková mapa*

Cíle tématu: – *vybírat v RVP („cíle“, „klíčové kompetence“ a „očekávané výstupy“):*

- *kognitivní (vědomosti)*

- *psychomotorické (dovednosti, schopnosti)*

- ~~*postojové - afektivní - výchovné (postoje, potřeby, zájmy, hodnoty)*~~

Téma vyuč. jednotky	Výukové cíle*)	<u>Did.an.učiva</u> POJMOVÁ	<u>Did.an.učiva</u> OPERAČNÍ	Výukové strategie	Evaluační nástroje Metodické poznámky
<i>z mapy</i>	<i>vyplývají z cílů tématu</i>	fakta	učební úlohy		
		pojmy	(zadání)		
		generalizace	(otázky)		
			KONKRÉTNĚ, ve 2. os.		

Účastník/účastnice CŽV

vysvětlí pojetí Školní pedagogiky,
vymezí její cíle, obsah, význam;

objasní funkce školy.

ŠKOLA	KURIKULUM	VÝUKA
Škola jako instituce.	Rámcové vzdělávací programy, Školní vzdělávací programy.	Učivo, pomůcky.
Funkce školy.	Osnovy, učební plány, tematické plány.	Výuka – interakce mezi učitelem a žáky/žákem.
Vývoj školy.	Učebnice.	Příprava učitele na výuku.
		Hodnocení žáků.
		Výukové metody, didaktické prostředky.
Škola a její funkce.	Cíle a obsahy školního vzdělávání a jejich transformace, kurikulární procesy.	Vyučování a učení, aktéři a procesy školní výuky. Výukové metody a formy. Hodnocení učebního procesu žáků a výsledků žáků.

Proč **škola existuje** ve společnosti, jaký má **smysl a vztah** k potřebám společnosti, jaké má **postavení** mezi ostatními institucemi?

- Vychovává, vzdělává,
- zařazuje do společenství,
- předává **kulturní** obsahy, dovednosti, symboly k existenci v určité kultuře,
- je „**správou**“ **kulturního dědictví** (vědění) a
- zprostředkovává jej **v systematizované podobě** (ve vědních, uměleckých a jiných oborech),
- vede ke zvládnutí vzdělávacích požadavků,
- **aktualizuje potenciality rozvoje žáků** v projevech kognitivních, emocionálně prožitkových, morálně postojových.

Škola

- v řeckém výrazu *scholé* znamená *prázdeň*, tj. *volnost, příležitost* či *možnost* věnovat se vlastnímu vzdělávání.
- „*V intervalu 'nedělním' se setkávají svobodní příslušníci obce se skutečným poznáváním sebe, světa, s příležitostí věnovat se záležitostem vyššího řádu, které jsou cestou k emancipaci z 'aischolia', povrchního zaujetí a zaneprázdněnosti všednostmi a denním shonem*“ (Walterová 2004, s. 18-22).

- **Vznik školy**, resp. výuky organizované ve školních třídách - přibližně před 5 tisíci lety, na území Mezopotámie a Egypta (Tremel 2000, s. 111).
- Klíčový - **objev písma** (psaní poměrně komplikovanou dovedností a nebylo snadné se ji běžně *naučit*, začalo se jí **cíleně vyučovat**).
- **Organizovaná výuka psaní** v instituci zvané *škola* byla účinná, *učitelé* začali ve školách postupně *žákům zprostředkovávat i další dovednosti a vědomosti*.
- Škola jako jedna z **nejúspěšnějších institucí kulturních dějin** (**rozšiřování lidského vědění** a životně důležitá potřeba jeho zprostředkování budoucím generacím).

- Působení **společenských sil a instancí** na školu – původně **filozofie** (resp. věda), pak do područí **církve**, později **státu** a dnes hospodářství
- Školy do vzdělávacího systému – souboru všech škol, školských zařízení a jiných vzdělávacích institucí.
- Má ustálenou strukturu, regulované fungování a vztah s jinými systémy společnosti: školská soustava, mimoškolní vzdělávací instituce (kurzy, školení), kulturní a osvětové instituce (knihovny, muzea), někdy i působení masových médií.
- Ke zlepšení srovnatelnosti údajů v oblasti vzdělávání - Mezinárodní standardní klasifikaci vzdělávání ISCED (1997).

0 – preprimární vzdělávání

1 – primární vzdělávání

2 – nižší sekundární vzdělávání

3 – vyšší sekundární vzdělávání

4 – postsekundární (neterciární) vzdělávání

5 – první stupeň terciárního vzdělávání

6 – druhý stupeň terciárního vzdělávání

- **Škola je politikum** (císařovna Marie Terezie) - stát si vyhrazuje právo vymezovat cíle školního vzdělávání na úrovni zákona.
- Ve Školském zákonu (č. 561/2004 Sb.) - obecné cíle vzdělávání a cíle vzdělávání v jednotlivých stupních a druzích škol (předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání).
- ***Kurikulární dokumenty*** v podobě ***rámcových a školních vzdělávacích programů***.
- <http://www.nuv.cz/t/aktualne-platne-zneni-rvp-zv>

Tři směry filozofie vzdělávání

Proč se vzděláváme?

Proč se učím konkrétnímu předmětu?

Funkce vzdělání:

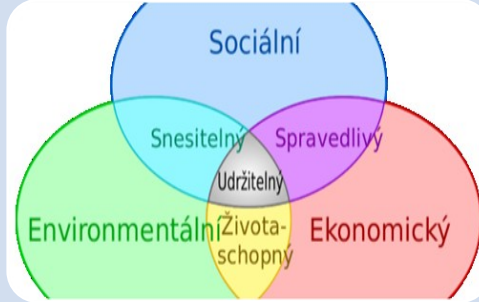
a) k pochopení:

- současného světa
- současného života
- sebe sama a druhých

b) k rozvoji samostatného myšlení a odpovědnosti

Úryvek z Pasche, s. 32

sociální	Progresivismus osobní	Esencialismus	Rekonstrukcionismus
----------	--------------------------	---------------	---------------------

Výuka připravuje žáka na život v demokratické společnosti.

Výchova ke zdraví, rodinná výchova, volba povolání, prevence negativních sociálních jevů, citový, morální a charakterový rozvoj žáků.

Výuka "šita na míru" podle potřeb a zájmů žáků.

Škola předává znalosti, dovednosti a postoje, rozvíjí osobnost, "základní dovednosti" - komunikaci v mateřském jazyce a matematiku, jiní mají bohatší seznam základních prvků. obsaženy ve školních předmětech.

připravovat budoucí dospělé členy společnosti na to, aby dokázali iniciovat společenské změny a spolupracovat na jejich realizaci.

II. téma

- **Kurikulum, kurikulární obsahy, aktéři školní výuky, obsah učiva, didaktická transformace obsahu**
- **Které otázky si učitel/ka klade při plánování/přípravě na vyučovací hodinu?**

•

Které otázky si učitel/ka klade při plánování/ přípravě na vyučovací hodinu?

Jaké **téma/učivo** bude probíráno?

Jaké **cíle** má výuka splnit?

Jaké **činnosti** budou žáci vykonávat, aby bylo dosaženo cíle?

Jakými **strategiemi** je možno cíle splnit?

Co k tomu učitel potřebuje?

Základní pojmy, koncepty

- **Vzdělávací kurikulum (kurikulum)** = obsah vzdělání; to, co si má žák osvojit v rámci školního vzdělávání (ZV, SV,...).
- Je odpovědí na otázku: **CO – JAK – PROČ – S JAKÝM CÍLEM – ZA JAKÝCH PODMÍNEK** (s kým - učitelem) si má žák ve škole osvojit, v čem se má rozvinout (srv. Průcha, J. a kol. (2003).Pedagogický slovník. Praha: Portál).
- **Kurikulární činnosti učitele** = profesionální aktivity a s nimi spojené dovednosti, které učitel využívá při projektování výuky (příprava na vyučování, tvorba vzdělávacího programu...).

Kurikulární obsahy
(srv. RVP ZV nebo RVP
SŠ)

<http://www.nuv.cz/t/aktualne-platne-zneni-rvp-zv>

V kurikulárních dokumentech jsou uspořádány zpravidla do **vzdělávacích oblastí** nebo **vyučovacích předmětů**.

Vyučovací předměty „**vymezují rámec učiva** a zároveň poskytují **předpoklady pro odbornost** výuky tím, že jsou zakotveny v jednotlivých specializovaných oborech“ (Slavík, 1999, s. 220).

Vyučovací předměty jsou způsoby myšlení o určitých jevech; **nejsou** vědami v „kapesním vydání“; transformují je **s ohledem na žáky** a na **cíle** vzdělávání.

Vztah **obor – vyučovací předmět** jako klíčový problém tvorby kurikula.

Didaktická transformace obsahu

Aktéři:

Tvůrce kurikula - učitel - žák

Transformace

Tvůrce kurikula - učitel - žák

Ontodidaktická psychodidaktická – kognitivní

Obsahy

Oborové, kurikulární – výuky – znalostí jako obsahy mysli

Procesy

vyučování

učení

Kurikulární činnosti učitele

Od učiva
k jeho
didaktické
analýze
a výukovému
cíli

.

.

.

Cíl výuky

Účastník/účastnice CŽV:

- vysvětlí, co tvoří učivo

Didaktická analýza učiva = projektová a hodnotící činnost učitele, který při přípravě na hodinu zvažuje, zda se v konkrétním učivu jedná o:

- **poznatky** (definice, data, poučky, zákony, pravidla, reálie), jejichž osvojením se v žákově poznatkové sféře vytvoří **vědomosti**;
- **činnosti** (aktivity, cvičení, trénink, výkony), jejichž opakovaným prováděním se dosáhne určitých žádoucích **dovedností** v intelektuální, motorické nebo psychomotorické úrovni žáka, v některých případech (při větším počtu opakování) i zautomatizovaných struktur, tj. návyků;

- **logické operace** a myšlenkové pochody a postupy k pochopení nového učiva a jeho souvislostí; mají formativní význam, učí žáka **myslet** a **hledat** řešení a postupy;
- **výchovné momenty**, obohacující a rozvíjející **emotivní sféru** člověka, prožívání citů a emocí, estetických vjemů a prožitků;
- **volní prvky** k rozvíjení určité míry snahy, **vytrvalosti** a **vůle** k pochopení nového a k překonání překážek.

Didaktická analýza učiva (pojmová, operační/učební úlohy a mezipředmětová)

Didaktická analýza učiva = analytická myšlenková činnost, kterou provádí učitel nad učební látkou (tématem), aby objevil a realizoval veškerý její výchovný a vzdělávací potenciál (publikace J. Skalkové).

1. Pojmová analýza - analýza stěžejních pojmu v tématu a vztahů mezi nimi.

Nástroje:

pojmová mapa

analýza struktury učiva – 3
kategorie:

- fakta
- pojmy
- generalizace

Pojmy (kategorie nebo třídy věcí či myšlenek se společnými nejdůležitějšími /podstatnými/ vlastnostmi); konkrétní, abstraktní;
1 -2 slova

Generalizace (zobecnění) = výrok, který vyjadřuje vztahy mezi 2 nebo více pojmy; souvětí (př. Dělení je operací inverzní k násobení)

Fakta (informace o jednotlivých skutečnostech – o lidech, věcech, konkrétních místech, o události...).

Pojmy

Oběhová soustava. Krev, červené krvinky, bílé krvinky, krevní destičky.

Fakta: V těle máme 5-6l krve. Svaly společně s kostrou umožňují pohyb těla a vyvíjejí sílu. Dýcháním je nepřetržitě zajištěn přívod kyslíku ze vzduchu.

Generalizace: Na svalech závisí i trávení potravy a oběh krve. Onemocnění dýchacích cest předcházíme otužováním, pravidelným větráním, dodržováním hygieny. Každý člověk má krev určité krevní skupiny.

Zvolte, prosím, jeden záznam a připravte si stručné poznámky (v odrážkách):

CO VÁS Z [REDAKCE]ALO Z HLEDISKA UČITELE A ŽÁKA? – JEN V ODRÁŽKÁCH

- <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/14423/VIRTUALNI-HOSPITACE---POZNAVAME-SVET-A-NASI-REPUBLIKU-SEZNAMENI-S-LITOSFEROU.html/>
- <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/10553/virtualni-hospitace-cesky-jazyk-a-literatura-prakticka-aplikace-teroreticky-poznatku-z-hlaskoslovi.html/>
- <https://audiovideo.rvp.cz/video/4327/CHEMIE-ONLINE-INTERNETOVE-ZDROJE-PRO-UCITELE-I-ZAKY.html>

Děkuji vám za aktivní účast
ve výuce.

**Přeji Vám hodně úspěchů a pocit, že je
to pro Vás osobně přínosné.**